

Bobi Badarevski

Nauka, gej gen, ljudska prava

Tokom poslednje decenije prošlog veka, u nekoliko naučnih projekata sprovedeno je istraživanja o seksualnoj orijentaciji, a njihovi izveštaji su pobudili veliko interesovanje ne samo u naučnom svetu, već i u široj javnosti. Istraživački projekti su se bavili poreklom muške homoseksualnosti.

U izveštajima se tvrdilo da postoje indikacije o biološkom poreklu muške homoseksualnosti. Argumenti o kojima se u ovim istraživačkim projektima raspravljalo, bili su najbolje primljeni u američkom društvu. Javnost je kroz javne debate odgovarala 'za' i 'protiv' posebnih prava za homoseksualce ispitujući na taj način izveštaje kao argumente u odbranu svojih stanovišta.

Interesovanje za istraživačke projekte nije bilo ograničeno samo na gej i lezbejske pokrete, biomedicinsku nauku i javne debate o pravima homoseksualaca. Mnoge feminističke autorke kritikovale su otkrića. Njihova kritika počivala je na iskustvu u vezi s naturalizmom kao dominantnom strategijom u praksi naučnih istraživanja.

U okviru gej i lezbejskih pokreta, teorijske i političke razlike između dominantnih frakcija postale su jasnije: frakcija koja je zastupala 'gej gen', kao pozicija koja je podržavala biološki koncept homoseksualnosti, i oni koji su podržavali 'queer' stanovište, to jest, svi oni koji se na neki način nisu 'uklopili' u dominantne heteroseksualne normativne prakse. Svi koji su isticali 'izbor' kao ishodište svoje pozicije i bili bliski antinaturalističkim stavovima, pridružili su se 'queer' stanovištu.

Nije bilo teško pretpostaviti da će se pojaviti novi izveštaji istraživačkih projekata s ciljem da verifikuju validnost predstavljenih otkrića. I zaista, takvi istraživački projekti su sprovedeni, ali većina njih nije potvrdila otkrića u vezi s biološkim uticajem na seksualna opredeljenja kada je reč o muškoj homoseksualnosti. Kao dopuna tih istraživanja, pojavile su se nove studije i knjige u kojima su komentarisani svi aspekti rasprave i njihova međusobna povezanost. Međutim, kao što je to bio slučaj i u ponovljenim istraživačkim projektima, autori su došli do skeptičnih i agnostičkih zaključaka. Metodologija korišćena u teorijskim postavkama obično je bila feministička epistemologija kojom se dokazivala nemogućnost donošenja zaključka o ovim otkrićima, ili se pak tvrdilo da otkrića nisu relevantna u pogledu borbe za homoseksualna prava.

Zatim je usledio pokušaj da se u kontekstu bioloških istraživanja o muškoj homoseksualnosti predoče suprotstavljena stanovišta metafizičkih, epistemoloških i političkih diskursa u feminističkim i gej i lezbejskim teorijskim stanovištima.

NAUKA

Realizam ovih dana nije popularan. Metafizička doktrina poznatija kao konstruktivizam u svim svojim verzijama – od ontoške i epistemološke do lingvističke, razvija se kao preovlađujuće stanovište. Iako raspravu između realista i konstruktivista možemo da pratimo sve do srednjovekovne rasprave o prirodi i značenju koncepata, ona je još uvek živa, a konteksti i motivi za njenu ponovnu aktuelizaciju neprestano se menjaju.

Rasprava o realizmu je u feminističku literaturu uvedena čuvenim citatom Simon de Bovoar (Simone de Beauvoir): "Žena se ne rađa, nego se žena postaje". Početkom sedamdesetih godina, 'otkrice' kategorije 'rod' kao društveno-kulturne odlike koja se razlikuje od kategorije 'pol', doprinelo je širenju rasprave o realizmu u područjima antropologije i društvene ontologije. U skladu sa standardnom interpretacijom, kategorija 'pol' se odnosi na nešto dato, na nepromenljivo prirodno svojstvo, dok se 'rod' odnosi na društveno-kulturne aspekte. Na temelju toga da kategorija 'rod' ne zavisi od datih i učvršćenih atributa, njena priroda je opisana kao konstrukt. Pokazalo se, međutim, da čak i konstrukti mogu da imaju suštinu. Problem se pojavio zbog činjenice da je kategorija 'rod' interpretirana u odnosu na kategoriju 'pol', a ova relacija je bila odgovor na ontološko pitanje, a ne metafizičko. Metafizičko pitanje je pitanje o suštini kao tipičnom svojstvu svakog člana bilo koje date kategorije i pitanje na koje se može odgovoriti i bez odgovora na ontološko pitanje. U pogledu kategorije 'rod' esencijalizam je, kao neprihvatljivo ontološko stanovište, u modernoj feminističkoj teoriji destabilizovan na dva načina: istorizacijom kategorije i njenom dekonstrukcijom. Međutim, istoricizam i materijalizam nisu više bili u trendu. Strategija dekonstrukcije sprovedena je u dva smera: na metafizički izazov odgovorilo se dezorijentacijom metafizičkog koncepta identiteta otelovljenog u relaciji suština/pojava. A s obzirom na ontološko pitanje, s kojim je koketirao lingvistički konstruktivizam, ne samo da je kategorija 'roda' konstrukt, već je to i kategorija 'pol'.

Diskurzivni konstruktivizam Džudit Batler (Judith Butler, 1990, 1993) bio je, i još uvek je inspiracija za teorijsko promišljanje kategorija roda, pola i seksualnosti. Među mnogobrojnim interpretacijama, verovatno je nazanimljivije objašnjenje dala En Fausto-Sterling (Anne Fausto-Sterling, 2000). Po njoj, teorija Dž. Batler se može smatrati polaznom tačkom u analizi i kritici diskursa biomedicinskih nauka. Analizirajući osnove konceptualnog okvira istraživanja seksualnosti, E. Fausto-Sterling naglašava da „dualizam pol/rod ograničava feminističke i druge vidove analize. Termin 'rod' postavljen u dihotomiju, nužno isključuje biologiju. Misliti o biologiji na kritički način postaje nemoguće zbog podele na realno i konstruisano, pri čemu znanje o realnom mnogi mapiraju

u području nauke, dok ono konstruisano izjednačavaju sa područjem kulture.“ (Fausto-Sterling, 2000, 2003). Iako njeno stanovište počiva na diskurzivnom konstruktivizmu, ona ga menja tvrdeći da: „Kako rastemo i razvijamo se mi, doslovno, a ne samo diskurzivno (to jest, preko jezika i kulturnih praksi), konstruišemo vlastita tela, inkorporisanjem iskustva u samo naše telo. Da bismo razumeli ovu tvrdnju, moramo da poništimo razliku između fizičkog i društvenog tela“ (Fausto-Sterling, 2000).

Čini se da ovaj stav dopušta nove interpretacije konstruktivizma i na taj način proširuje njegovo značenje. Ukoliko pođemo od toga da prihvatamo da biti materijalan znači govoriti o procesu materijalizacije, onda diskurzivni konstruktivizam Dž. Batler postaje diskurzivni materijalizam. Naposljetku, izgleda da je, po E. Fausto-Sterling, jedna od najmoćnijih implikacija diskurzivnog materijalizma mogućnost dekonstrukcije razlike između prirode i kulture koja se ogleda u dihotomijama rod/pol, homoseksualnost/heteroseksualnost. Primenjena u naučnoj analizi, dekonstrukcija će pokazati neosnovanost stanovišta da nauka radi u području realnog. Međutim, E. Fausto-Sterling održava tu razliku, ali samo s heurističkog aspekta, zato što su, kako ističe, u kontekstu biomedicinskih nauka, ljudi kako prirodna tako i društvena bića, što ih čini artificijelnim, to jest, takođe, konstruisanim bićima.

Po Elizabet Gros (Elizabeth Grosz, 1994), esencijalizam je prirodan neprijatelj žena. Iako je esencijalizam prisutan u feminističkim diskursima, on je, po E. Gros povezan sa patrijarhalnim diskursom kroz opravdanost ženskog potčinjavanja muškarcima. Esencijalizam za sobom povlači biologizam, naturalizam i univezalizam, što su okviri i paradigme funkcionisanja nauke. U skladu s ovim metafizičkim okvirima, biologizam je predstavljen u hijerarhiji bioloških kapaciteta. Naturalizam se može predstaviti kao jedna verzija biologizma, ali ne mora da bude učvršćen na biološkom nivou opisa. Naturalizam pretpostavlja ontološki determinisane sposobnosti, ne nužno date u smislu onog fizičkog. Univerzalizam ne zavisi od fizičkih i ontoloških opisa. On uključuje opšte karakteristike koje se, takođe, mogu odrediti kao društveno-kulturne karakteristike.

Nasuprot esencijalističkoj epistemologiji, feministička epistemologija i filozofija nauke su antirealistične u smislu post-kunovskog (Kuhn) epistemološkog stanovišta. Sledeći ovu tradiciju, one se približavaju drugim pristupima znanju i naučnoj analizi koji naglašavaju svoje društvene i kulturne aspekte. U skladu s feminističkom epistemologijom i filozofijom nauke, znanja i naučne prakse u izvesnoj meri slede seksističke, maskulinističke i homofobične pretpostavke. Nauka kao institucija ne može da postoji izvan društva; zbog toga su izvesni društveni uticaji prisutni u samoj

konceptualizaciji predmeta istraživanja. Iako feministička kritika ne isključuje mogućnost objektivnog znanja, ipak, da bi se takvo jedno znanje postiglo, neophodno je eliminisati bilo kakve metafizičke pretpostavke koje do izvesnog stepena podržavaju seksizam. 'Dobra nauka' je nauka koja je svesna društvenih i metafizičkih pretpostavki u svojoj praksi i koja za cilj ima eliminaciju i relativizaciju diskriminirajućih političkih implikacija naučnog istraživanja.

Feminizam povezuje konstruktivizam sa kritikom nauke. Kao što smo videli u tumačenju E. Fausto-Sterling, konstruktivizam se pojavljuje kao *a priori* argumentacija protiv metafizičkog realizma koji se povezuje sa uobičajenim naučnim praksama. Dekonstruktivizam je postavljen na drugu stranu dihotomije transcencija/imanencija, i ponuđen kao transcendentalan uvid u uslove i mogućnosti prevazilaženja ideoloških principa nauke.

GEJ GEN

Izraz 'gej gen' ima mnogobrojna značenja. Koristi se da označi genetski dokaz za mušku homoseksualnost. Takođe se koristi kao sinonim za teorijsko stanovište da je muška homoseksualnost biološki utemeljena. Neki teoretičari ovaj izraz koriste da bi konstuisali sintagmu 'diskurs o gej genu' i označili odvojena područja bioloških istraživanja o seksualnosti, poput bihevioralne genetike, neuro-endokrinologije, sociobiologije i razvojne psihologije. Teorijska primenljivost sintagme ne sprečava određenu interdisciplinarnu metodologiju; ona uglavnom otkriva moguću povezanost sa rezultatima dobijenim na osnovu eksperimenata i istraživanja sprovedenih u okviru gore pomenutih disciplina.

Primer takve povezanosti može se naći u istraživanjima koja su sproveli LeVej i Hermer (Simon LeVay i Dean H. Hermer) o čijim otkrićima se uveliko raspravljalo. U časopisu *Scientific American* (sveska 270, 1994), oni su objavili zajednički članak u kojem su predstavili rezultate istraživanja sprovedenih na temu muške homoseksualnosti. Godinu dana ranije, LeVej je objavio knjigu pod naslovom *Seksualni mozak* (*Sexual Brain*, 1993), a godinu dana kasnije, Hermer je zajedno sa Koplendom (Copeland) objavio rad *Nuka želje* (*Science of Desire* (1994)). Pošto su njihovi radovi postigli veliki uspeh u javnosti, oni su kao naučnici i kao aktivni članovi gej pokreta stavljeni u neuobičajenu poziciju da svoj rad moraju da procenjuju kako iz stručne tako i iz političke perspektive. Izgleda da javnost nije bila toliko zainteresovana za sadržaj biomedicinskog istraživanja koliko za političku i retoričku dimenziju rasprave o gej pravima.

Biološka istraživanja o homoseksualnosti imaju dugu tradiciju. Ono što je tipično za rad LeVeja i Hermera jeste da je on nastavak takozvanih 'modernih istraživanja' sprovedenih tokom osamdesetih godina. Naime, LeVejevo polazište je bio istraživački projekat Gorskog (Gorski) i njegovih saradnika sa Univerziteta UCLA, na polju neuro-endokrinologije. Lora Alen (Laura Allen), članica ovog istraživačkog tima ukazala je na to da ljudski mozak ima dimorfnu strukturu: grupa ćelija koje se nazivaju INAH3, i smeštene su u srednjem čeonom režnju hipotalamusa veća je u muškom nego u ženskom mozgu.

LeVej je 1991. godine pokušao da istraži i proveri da li se neka druga grupa ćelija smeštenih u srednjem čeonom režnju mozga razlikuje u pogledu seksualnog opredeljivanja. U tu svrhu, LeVej je koristio uzorke hipotalamusa 19 homoseksualnih i 16 heteroseksualnih muškaraca obezbeđenih autopsijom. Studija je uključivala i 6 žena čija seksualna opredeljenja nisu bila poznata. Na osnovu testiranja i merenja sprovedenih na uzorcima, LeVej je izdvojio još jednu grupu ćelija: INAH1 i INAH2. LeVej je, slično istraživanju koje je sproveo Gorski, zaključio da je ćelijska grupa INAH3 mnogo veća kod muškaraca nego kod žena. Međutim, takođe je primetio da je INAH3 oblast mnogo veća kod heteroseksualnih nego kod homoseksualnih muškaraca.

I pored toga, uticaj mozga na seksualno opredeljenje, to jest, njihova međusobna relacija sama po sebi ne otkriva zbog čega do takve relacije dolazi, da li postoje procesi koji je omogućavaju i kakva je njena priroda. Jedna od mogućnosti za intrinzičke razlike u mozgu jeste njena reakcija na androgino u toku individualnog razvoja.

Istraživački projekti o mogućnosti uloge genetike u seksualnom opredeljivanju više su bili usmereni na ispitivanje genetskog uticaja nego na ispitivanje genetske predodređenosti. Poznato je da muškarci imaju dva polna hromozoma X i Y: hromozom Y je dobijen od oca, a hromozom X od majke. Hermer i njegovi saradnici postavili su hipotezu o X hromozomu kod homoseksualnih muškaraca. Projekat je bio usmeren na 40 porodica koje imaju dva gej sina. Rezultati analize su pokazali da 33 para ima iste genetske markere, što nije bio slučaj kod ostalih sedam parova. Hromozomski marker X koji je otkriven kod 33 para, poznat je kao XQ28. Tumačenje da XQ28 određuje seksualno opredeljenje ne može se direktno dokazati; međutim, LeVejevo i Hermerovo istraživanje pokazalo je da je nasledan, a otuda i biološka predispozicija. Oni su postavili hipotezu o indirektnom uticaju na specifične genetske faktore preko temperamenta, a, kao na najintitigantniju mogućnost, uputili su na odnos između gena XQ28 i njegovog direktnog uticaja na seksualno dimorfne režnjeve u mozgu kakav je INAH3.

Iako na kraju ni jedan ni drugi istraživački projekat nisu izneli direktan dokaz o muškoj homoseksualnosti, zaključna uopštavanja utemeljena na statističkoj metodi su još uvek relevantna. Trenutna istraživanja i teorijske analize mogu samo da raspravljaju o vrednosti procenata i njihovoj interpretaciji, ali se, kao takvi, uklapaju u unutrašnji kontekst istraživanja. Ono što takva istraživanja i analize ne mogu da ispituju jeste sam konceptualni okvir istraživanja i mogućnost tog tipa istraživanja.

Problem sa uopštenim pristupom bioloških teorija i projekata može se odrediti jedino u okviru meta-metodoloških rasprava. E. Fausto-Sterling je kritikovala metodološke pretpostavke bioloških istraživanja o seksualnosti u kojima se implicira nezavisno istraživanje organizama u odnosu na okolinu. Nasuprot unutrašnjem modelu, ona je naglasak stavila na model povezivanja. U skladu s ovim modelom, organizam bi trebalo posmatrati kao proces neprestanog povezivanja sa okolinom što za rezultat ima njegovo dinamično oblikovanje. Međutim, jedna od glavnih primedbi upućenih ovom stavu je da su u okviru biomedicinskih istraživanja, pitanja seksualnih opredeljenja i rodnog identiteta isprepletana.

Kritika 'diskursa o gej genu' s epistemološkog aspekta, kao i s aspekta filozofije nauke, nastala u feminističkim teorijama proširila se u nekoliko smerova. Kao što je ranije pomenuto, feministička epistemologija je kritikovala pretpostavke da su nauka i naučno znanje prakse otkrivanja relanosti i da su potpuno nezavisne od društvenih vrednosti i uticaja.

Slažući se s ovim stanovištem, kritička analiza se zasniva na dve pretpostavke: da se u konceptualizaciji predmeta istraživanja očituju dominantne seksističke, homofobične i heteronormativne strategije; i da relevantno istraživanje ima neku vrstu uticaja ili odraza na politički status i ciljeve grupe koja je predmet istraživanja.

Primer takve analize može se pronaći u kritičkim primedbama Brukija (Robert Alen Brookey) u knjizi *Ponovno izumevanje muškog homoseksualca: retorika i moć gej gena (Reinventing the Male Homosexual: The Retic and Power of the Gay Gene (2002)*, u okviru edicije *Rasa, rod i nauka* na Indiana University, koju je priredila En Fausto-Sterling.

Istraživanje o muškoj homoseksualnosti Bruki postavlja u kontekst homoseksualnih ljudskih prava pokušavajući da identifikuje politički kapacitet za istraživanje. Pokušava da obezbedi odgovor na pitanje da li diskurs o 'gej genu' može da funkcioniše kao uspešna retorička strategija za gej prava. U tu svrhu, a da bi odgovorio na svoje pitanje koristi dva koncepta: koncept 'bio-retorike' i koncept 'pretpostavljenih verovanja'.

Koncept bio-retorike se razvio u retoričkim istraživanjima nauke i posmatra retoričke i pragmatičke učinke na društvo. Lin (Lyne, 1990, 1993), koji je postulirao ovaj koncept, definiše bio-retoriku kao strategiju za određivanje i organizovanje bioloških diskursa na takav način da prelamaju društveni, politički i moralni život, podržavajući određena verovanja. U skladu s kritičkom moći ovog koncepta, Bruki zaključuje da je rasprava o gej pravima odgovarajuća ilustracija diskursa o 'gej genu' predstavljenom u implikaciji: homoseksualnost je biološki određena – stoga, homoseksualna prava treba zaštititi.

Koncept 'pretpostavljenih verovanja' koji je razvila Longino (Longino, 1990) u obzir uzima određene načine identifikacije spornih elementa diskursa koji transformišu ono naučno 'jeste' u 'treba da', što se upotrebljava u javnoj politici. Na osnovu analiza naučnih istraživanja u biologiji, ona zaključuje da su određena naučna otkrića koja se ne slažu sa današnjim verovanjima u datom kulturnom i civilizacijskom kontekstu pogrešno protumačena. Po Longinovoj, implicitna verovanja definišu naučne pretpostavke i određuju trendove i interpretacije bioloških istraživanja.

U skladu s Brukijem, diskurs o 'gej genu' ne može da funkcioniše kao bio-retorički zbog toga što je utemeljen na pretpostavljenim verovanjima o muškoj homoseksualnosti kao fenomenu feminiziranosti i kao posledici asimetrične, normativne dihotomije seksualnosti, pola i roda. Time što diskurs o 'gej genu' opisuje mušku seksualnost kao seksualnu devijaciju i tipičnu seksualnost kojoj bi trebalo prirodno da se pripada, po Brukiju, ide u prilog stavovima o njenoj navodno patološkoj prirodi. U kontekstu gej prava, zaključuje on, diskurs o 'gej genu' deluje upravo kao bio-retorika pozicije koja je protiv gej prava.

LJUDSKA PRAVA

Tekstovi o diskursu 'gej gena' obično se završavaju postavljanjem pitanja o političkom. Pokušaji društvene promene koji rezultiraju eliminacijom hijerarhija i isključivih odnosa predstavljenih u relacijama muškarac/žena, homoseksualnost/heteroseksualnost, isto tako su zajednički za feminizam i gej/lezbejske pokrete. Međutim, ironija je da je to najočiglednije u onim knjigama koje sažimaju teorijsku i političku poziciju pokreta. Osoba kojoj je takva literatura nepoznata mogla bi da se zbuni. Na primer, u raspravi između esencijalizma i konstruktivizma, ontološka stanovišta nisu vrednovana u skladu s njihovim teorijskim kredibilitetom, već prema kriterijumu političkog pragmatizma, čime se falsifikuje njihova teorijska opravdanost. Termini 'strateški esencijalizam' ili oblik množine 'feminizmi' koji bi, barem semantički sačuvali jedinstvo ženskog subjekta i u isto vreme raznovrsnost među ženama bez negiranja, ukazuju na određene

tenzije. Konačno, da li je moguće uspostaviti epistemološki prihvatljiv kriterijum za konceptualizaciju ljudskog tela i seksualne sposobnosti, konstruisan i postavljen na osnovu pragmatičnih i političkih kriterijuma za anti-esencijalistički feminizam i gej-*queer* pokrete na takav način da teorijska konceptualizacija nije i ne implicira seksizam, homofobiju, itd?

Čini se da logika demaskiranja nema efekta. Kritički osvrti na diskurzivne sisteme nauke radi predstavljanja njihovih ideoloških i kontigentnih pretpostavki o onome šta je 'normalno' ili 'stvarno', ne doprinose radikalnom koraku napred, jer nikada nisu funkcionisali na osnovu ovih dihotomija. Nauka malo brine o tome da li je ono što u njenom diskursu varira stvarno ili nije. Pitanje metafizičkog statusa njenih diskurzivnih referenata, to jest, pitanje njene realnosti je uvek bilo stvar rasprave i filozofske debate.

Sama priroda demaskiranja ostaje problematična. To je tačka na kojoj dekonstruktivistička tumačenja doživljavaju neuspeh, iako naglašavaju preklapanje između ontoloških, političkih i kulturnih aspekata. Logika i sled procesa demaskiranja jesu izvrnuta transcendentna logika; tako da bi rekonstrukcija dihotomija trebalo da objasni kako je stvoreno ono što shvatamo kao dato.

Ovakva strategija s tačke gledišta današnjeg opšteprihvaćenog diskursa, u vidu složnih procedura i praksi u odnosu na ono što se smatra uspešnim postuliranjem i rešavanjem određenih teorijsko-empirijskih problema, izaziva podsmeh i ruganje. To se dešava iz dva razloga: ako je kritika predstavljena jezikom savremenog opšteprihvaćenog diskursa, ona gubi moć i pojavljuje se kao teorija ontološke konspiracije, a, s druge strane, ako je kritika predstavljena jezikom koji je konstruisan kao što je jezik Dž. Batler, Deride (Jacques Derrida) i drugih, događa se pogrešno tumačenje i falsifikovanje originala. Radikalna neprevodivost je uvek praksa diskurzivnih tranzicija. Prakse označavanja poput nauke, nisu više spekulativni poredak koji se može rekonstruisati i čija nedodirljivost može da se pokaže upotrebom samih principa koji ga legitimišu. Naime, široko preklapanje veza između ovih diskursa razvija strategije za opravdanost i legitimnost, što se ne može imamentno kritikovati niti pak rekonstruisati.

Kolebanje u vazii s maskulinitetom, seksizmom, homofobijom i heteroseksualnim normativom, bilo je još očiglednije u dilemi oko jedinstva feminističkog političkog subjekta i pitanja 'queer' identiteta. Subverzivni osmeh kao pastiš efekat u parodijskim praksama shvata se kao groteska u kojoj uživa perverzni cinični um. "Ne žurite. Prvo dođite do toga ko ste i šta ste. Mi smo uvek spremni na razgovor". Grubo govoreći, ovako se teoretičarski establišment obraća onima koji imaju problem sa svojim identitetom.

I pored toga, pitanje identiteta i dalje ostaje centralni problem diskursa o gej pravima i gej pokretima za oslobađenje. Duboka veza između delovanja i moći kao važne političke poente

neprestano iziskuje da se u teorijskim diskursima ponovo preispitaju koncept identiteta i njegove mogućnosti u okviru uobičajenih diskursa. Debate i podele u gej pokretu proističu iz radikalne kritike koncepta identiteta. Politički neuspeh dekonstrukcije identiteta proističe iz činjenice da je dekonstrukcija identiteta kroz predstavljanje detaljnog objašnjenja koje bi moglo na ispravan način da bude shvaćeno, bila uključena u nekonzistentne strategije opravdavanja i legitimizacije političkih i društvenih pokreta.

Na primer, u okviru debate o gej pravima, rasprava o pitanjima koja se odnose na status i prirodu identiteta postaju paradoksalna. Oni koji su podržavali 'izbor da se bude *queer*' mogu da kažu da se slažu sa kritikom da homoseksualnost nije učvršćen identitet. S druge strane, u okviru diskursa o 'gej genu' tvrdilo se da je homoseksualnost stabilan identitet, stanovište koje su podržavali njihovi kritičari. '*Queer*' teorija shodno stavovima onih koji je podržavaju neprestano naglašava katastrofalne posledice po gej oslobađanje ukoliko se insistira na kategoriji 'identiteta', a u isto vreme, diskurs o 'gej genu' ponavlja apsurdnost ideje o radikalnom ne-identitetu. Ni gej pokret kroz svoje vidove oslobađanja, ni feminizam nisu postigli značajne rezultate kada su svoja stanovišta potkrepljivali esencijalističkim osnovama. Međutim, satanizovati esencijalizam kao osnovu koja implicira asimetrične relacije, nepostojeća svojstva i identitete, što proizvodi seksizam po definiciji, i favorizovati konstruktivizam i njegove dekonstruktivističke varijante, znači zatvoriti se u okvire metafizičkog dijalozma.

Kada su otkrića dekonstruktivističkih tumačenja formulisana u smislu diskursa koji se dekonstruiše, ona ne postižu toliko štetan efekat koliko bi se očekivalo. Izjave poput onih „identitet je konstrukt“, „stvarnost je fikcija“, itd., ne izazivaju nove 'normalne' izjave čija semantika očituje dekonstruktivističko tumačenje metafizičkih dihotomija. Primer dekonstruktivističkog semantičkog kovitlaca se može videti u raspravi između Džudit Batler i Katerine Kolozove na seminaru održanom na Ohridu (2000. god.) pod nazivom *Kriza subjekta*. Čini se da Kolozova koristeći dekonstrukciju dihotomije pol/rod kod Dž. Batler, kao osnovu za novo čitanje i tumačenje dihotomije realno/fiktivno, u svom tekstu *Apoetikè of the Real* (Kolozova, 2000) napušta dekonstrukciju i prihvata koncept „Vizije-u-jednom“ koji je razvijen u Laruelovoj (Laruelle) ne-filozofiji. Iako je tekst uobličen kao dekonstruktivistički pokušaj, on se na kraju razotkriva kao simulakrum dekonstrukcije kao interpretativne prakse. U Viziji-u-jednom „realnost i fikcija nisu suprotstavljene, one čak nisu ni postavljene u (međusobnu) relaciju“ (Kolozova, 2001, 41). Priznajući ćorsokak lingvističkog konstruktivizma, Dž. Batler pokušava da interpretaciju Kolozove preokrene u svoju korist, interpretirajući na taj način ćorsokak vlastite doktrine kao pokazatelj Realnog. Ona, međutim, zaboravlja da niti je Realno kod Laruela nešto što transcendiraju jezik, niti je pak jezik nešto

transcedentno. Radikalna imanentnost Realnog nije pozicionirana relaciono. Uprkos tome, problem je i dalje prisutan. Nije do kraja jasno na koji način možemo da formulišemo hipoteze kao strategije teorijsko-empirijskog istraživanja koristeći pristupe koje imaju Kolozova i Džudit Butler.

Dekonstruisati metafizičke pretpostavke na uobičajene diskurse znači da se tu previše pretpostavlja. Ideja da normalni diskursi moraju da slede pravila funkcionisanja čak i u onim situacijama kada je očigledno da ta pravila nisu ono što ih konstituiše i legitimiše kao normalne diskurse, znači imati metafizičku veru u njihovu racionalnu imanentnost. Pišući o realizmu na kritički način, a ne iz racionalnih debata, niti na osnovu obrta u označiteljskim praksama, možemo da zaključimo da će realizam nestati iz živog sveta, jer više ne postoje realni razlozi da se veruje u njegovu neophodnost, ili zbog toga što prakse koje su preduslov njegovog postojanja više nisu operativne.

Pitanje koje bi trebalo preispitati jeste da li opravdanost strategija tipična za normalne diskurse može da se blokira kako bi se sprečilo kretanje kroz ono što kroz šta se legitimišu seksizam, homofobija i heteroseksualni normativ. Put koji bih predložio je na neki način klasičan u svom pristupu. Nije reč o odbijanju dekonstruktivističkih tumačenja, već pre o tome da se prema tim tumačenjima odnosimo kao prema eksplikatornim teorijama problema definisanih terminima koji su karakteristični za normalne diskurse. Takav status stvara konfuziju i apsurdna teorijska stanovišta, posebno kada se ona koriste kao politička sredstva u vezi s političkim delovanjem.

Ako dekonstruktivistički i radikalno kritički spisi nemaju više status uobičajenog eksplikatornog diskursa, onda više nema potrebe praviti dramu oko mogućnosti demaskiranja i demistifikovanja metafizičkih razlika i dihotomija. To ne znači da moramo da se složimo sa činjenicom da oni i dalje funkcionišu kao principi ili mehanizmi u živom svetu, torijskim i raspravnim strategijama. Mislim da postoje autori koji veruju da dekonstrukcija više neće postojati onda kada sve metafizičke dihotomije budu dekonstruisane, ali da, takođe, ima autora koji veruju da je dihotomna nužnost sveta očigledna. Određujući ovu situaciju kao pitanje izbora i odluke samo navodimo na pogrešan put.

Ovakva organizacija problema uspostavlja sugerisani kritički pristup u okviru uobičajenih diskursa. Promena u stavu u pogledu esencijalizma i konstruktivizma i njihove veze sa mogućim diskriminišućim i oslobađajućim praksama, očituje se u činjenici da ove veze više ne bi trebalo tretirati kao implicitne relacije.

Relacije između ovih pozicija možemo da posmatramo kao opravdavajuće prakse utemeljene na određenim argumentativnim strategijama. Drugim rečima, esencijalizam se može tretirati kao opravdavanje seksizma sprovedenog uz izvesna pravila. Međutim, priroda ovih pravila

ne dopušta stvaranje univerzalnog aksiomatskog jedinstva. Ova metafizička pretpostavka je uzrok problema koji danas postoji: izvoditi pogrešnost seksizma i homofobije iz pogrešnosti esencijalizma. Hoću da naglasim da je priroda ovih relacija semantičko-pragmatička, a ne epistemološko-ontološka. Međutim, proučavanje karaktera tih semantičko-pragmatičkih strategija prevazilazi granice ovog teksta.

Sa makedonskog prevela Tatjana Popović

Bibliografija

- Butler, J** (1990). *Gender Trouble: Feminism and Subversion of Identity*. New York: Routledge. [Judith Butler, *Nevolje s rodom, Feminizam i subverzija identiteta*, prev. Mirjana Paić-Jurinić, Zagreb, Ženska infoteka, 2001]
- (1993). *Bodies That Matter*, New York and London: Routledge.
    - [Džudit Batler, *Tela koja nešto znače: o diskurzivnim granicama „pola“*, prev. Slavica Miletić, Samizdat B92, Beograd, 2001]
- Brookey, Alan.** (2002). *Reinventing the Male Homosexual: The Rhetoric and Power of the Gay Gene*. Bloomington: Indiana University Press.
- Grosz, Elizabeth A.** (1994). *Volatile Bodies: Toward A Corporeal Feminism*. Bloomington: Indiana University Press.
- [Elizabet Gros *Promenljiva tela: ka telesnom feminizmu*, prev. Tatjana Popović, Centar za ženske studije Beograd, 2006.]
- Hamer, D.** and Copeland, P. (1994). *The Science of Desire: The Search for the Gay Gene and the Biology of Behavior*. New York: NY: Touchstone.
- Kolozova, Katerina** (2001). „Aporetikè of the Real“ u *Conversations with Judith Butler*, prir. Katerina Kolozova i Žarko Trajanoski, Skopje: „Euro-Balkan Insititute“.
- LeVay, S.** And Hamer, D. (1994) „Evidence for Biological Influence in Male Homosexuality“ *Scientific American*, 270, str.44-49.
- LeVay, Simon.** (1991). „A Difference in Hypothalamic Structure Between Heterosekual and Homosexual Men“. *Science* 253, str. 1034-1037.
- (1993). *The Sexual Brain*. Cambridge: MIT Press.
  - (1996). *Queer Science: The Use And Abuse Of Research Into Homosexuality*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Longino, H.** (1990). *Science as Social Knowledge*. Princeton: Princeton University Press.
- Lyne, J.** (1993). „Bio-rhetorics: Moralizing the Life Sciences“. U *Persuasion in the Conduct of Inquiry*. Chicago: University of Chicago Press. str. 35-37.
- Lyne, J. (1993). „Arguing Genes: From Jurassic Park to Baby Jessica“. U McKerrow, R. (prir.) *Argument and the Post-modern Challenge*, Annandale, VA: SCA Press, str. 429-436.
- Fausto-Sterling, Anne.** (2000). *Sexing the Body: Gender and Politics and the Construction of Sexuality*. New York: Basic Books.